

ISMERETLEN MAGYAR NÉPVISELETEKRŐL

A Kolozsvár környéki magyar népviseletek közül a színes és cifra kalotaszegi és torockói népviseletről több mint egy évszázada számos tanulmány jelent meg,¹ ugyanakkor viszont elkerülte a kutatók figyelmét a mezőségi és aranyosszéki falvak magyar lakosságának, valamint Szék község és Kolozsvár régi földműves lakosságának hagyományos öltözete. Ennek okát leginkább abban véljük, hogy a kolozsvári kutatók szívesebben járták a közeli vidám kalotaszegi falvakat vagy a vadregényes Torockót, mint a „sáros” Mezőséget és Aranyosszéket, melyeknek viseletéből sem néztek ki semmi „különlegességet”. A székiek és kolozsvári „hóstátiak” viselete pedig oly megszokott volt a városban – hiszen az előbbieket közül számos cseléd és napszámos dolgozott Kolozsvárt, az utóbbiak pedig állandóan uralták a piacot –, egyszerű viseletük egyébként is úgy simul a polgári öltözethez, hogy általában észre sem vették.²

Ideje volna, hogy népviseletkutatóink is végre nekilássanak olyan vidékek s jelentősebb községek kevésbé szembeötlő népi öltözete felvételéhez, amelyek mindeddig elkerülték mind a kirándulók, mind a kutatók figyelmét. A helyi sajátosságok finomabb árnyalatainak felmérésére is alkalmas mai kutatók – mint a balladák vagy a faekék lehető változatainak összegyűjtése is igazolja – megpróbálkozhatnak a viselet területén is eddig mellőzött változatok és jelenségek vizsgálatával. Ezzel, úgy gondoljuk, nemcsak tudományos munkát: a fehér foltok felkutatását, az eddig ismert típusok közti összefüggések, átmenetek és újabb változatok föltárását, a tudományos összehasonlító vizsgálat megkövetelte adatszolgáltatást teljesítünk, hanem hasonló irányú dokumentációval a számos vidék és falucsoport helyi viseleteiről eddig tájékozatlan Alkotások Háza és a kultúrotthonok munkáját is segítjük.

Az elmúlt másfél évtized során magam főleg mint muzeológus igyekeztem a népi öltözet területén is tájékozódni. Így több román és szász népviselet mellett, megfelelő előzetes helyszíni tudományos dokumentáció alapján, beszereztem több teljes („tetőtől talpig való”) férfi- és női öltözetet a múzeumban eddig nem képviselt magyar vidékekről: Siklód-ról (Udvarhelyszék), Kászomból (Csík), Székről, Katonáról és Melegföldvállról (Mezőség), Gyerőmonostorról (Kalotaszeg) és Dësházáról (Szilágy-ság). Helyszíni tanulmányok alapján még kijelölhettem beszerzésre egy magyarbecsei (Enyed vidéke) és egy kolozsvári (hóstáti) férfi- és női viseletet. A fenti alkalmakkor e helységekben és környékükön végzett dokumentáció alapján adjuk négy ismeretlenebb Kolozs megyei népviseletünk sommás ismertetését: a parasztos mezőségi, a katonás aranyosszéki, valamint a régi városi és polgári hatásra alakult széki és kolozsvári földész viseleteket.

MEZŐSÉG

Az Erdély közepét elfoglaló fátlan, agyagos dombokkal, tavakkal tarkított Mezőség századok óta földműveléssel foglalkozó magyar lakosságának népi öltözete, annak ellenére, hogy más vidékeknél kevésbé színes, mégis igen tanulságos, mert sok olyan régi ruhadarabot egyesít, melyek más, kulturáltabb vidékeken a viselet fejlődése következtében sok átalakításon mentek át, vagy már éppen el is tűntek.

A férfiak hagyományos öltözetének fő darabja a kender-, illetve gyapotvászon *ing*, ennek félrövid derekát hátul szabadon, elől meg a szárközépig érő, alul rojtos, három-négy *szél* bőségű *vásongatyába* tűrik. Az ing keskeny visszahajtott gallérját és kezelőjét (*pánt*) idősebbek ma is gomb helyett madzaggal kötik össze. Ünnepen fekete *nyakkendőt* vetnek nyakukba. A régi lobogós ujjú és gallértalan ingnek már csak emléke él. Munka közben a belsőbb falvakban még sok helyt viselik a Szamosújváron készült, 15–16 cm széles, elől 3 csatos *gyűszűszíjút* vagy helyette a posztóövet. A széles bőrovet bepréselt virágminták, színes szíronyhímzés és bőrszegés díszíti, baloldalt pedig zsebe van. Az ingre egykor oldalt gombolódó és a fehér alapra hímzett, később elől gombolódó, kávészínű és rátétes díszű *mellrevalót* öltöttek. A fiatalabbaknál ezt is kiszorítja a *lájbi*. A régi lájbi fehér posztóból készült, egyenes szabással, felül madzaggal kötve. Most a két zsebes, apró hegyes üveggombokkal díszített fekete lájbi a „divat”. Ennek hátát a nyugatibb falvakban három darabból (testhez állóan) szabják, s a nyak alatt egy-egy féltényérnyi négyszögű felületen zöld-piros selyem virágokat hímeznek, a széleket pedig láncöltéses hullámvonalakkal szegik.

Nyári munkaidőben egyenes tetejű *szalmakalapot* hordanak. *Szörkalapot* csak ünneplőnek vesznek. A régi szörkalapnak feltűrt szűk karimája volt, s a bokrétát eredetileg a magyarok is jobb felől hordták, csak 1848 óta viselték baloldalt, annak jeléül, hogy választásokon a „balpárt”-ra szavaztak. A 60 évvel ezelőtti széles karimájú, kikeményített, *szurkos kalapot* már sehol sem viselik. Télen a férfiak fejük tetejére betűrt fekete báránybőr sapkát tesznek. Ez váltotta fel a régiek feltűrt karimájú fehér sapkáját. Elmaradt a fülbevaló (ezüst gomb) viselet, mit régen „igézés ellen” már a kisfiúnak egyik fülébe helyeztek.

A mellrevalóra, mellényre fehér *ujjast* vagy hasonló szabású és színű, de kék posztószegésű *pundrit* vettek. Dés és Szamosújvár felé az egyenes szabású, kávészínű *szegedi pundrit* is viselték; ujjai végén széles fehér posztó rátét, kis kihajtott gallérja volt, s elől rézgombokkal gombolódott. Ez valószínűleg a katonáskodó falusi nemesek és darabontok útján terjedt. Az ujjasra hűvös időben régen színes, posztórózsás fekete *szokmányt* vettek, templomba csak hátukra, az erdőbe felöltve. Most azonban a prémgalléros szürke posztókabát járja, s a vásongatyára oldalt kék posztócsíkkal díszített, ellenzős fehér *posztóharisnyát* vesznek, erre szíjazzák rá a *bocskort*, nyári munkára. Hideg időben és ünnepnaplábukra oldalt varrott alacsonyabb sarkú és lágy szárú fekete csizmát húznak. Általában megállapítható, hogy a mezőségi magyar viselet min-

dig nyugat felől újult; Ördögösfüzes, Szásznyíres és más mezővárosok voltak egyes polgári-nemesi divatok és a városi (Dés, Kolozsvár, Szamosújvár) anyagok első alkalmazói és közvetítői a Mezőség belseje felé. Újabban is ez a terjedési iránya a „fekete viselet”-nek, bricseszadrágnak, bakancsnak és fehér szvetternek, akárcsak a különböző női „divatok”-nak.

A 100 év előtt kezdődő empire-os női öltözet a nyaknál s vállnál ráncba szedett, hátul nyíló, rövid derekú ingből, fent korcokba húzott *pendelyből* s ezekre vett, egybevarrott *lájbis fersingből* (köntös) és eléje tett *ruhából* (kötény) állott. Jellegzetes volt a ruhának magasan (a mell alatt) való megkötése, az ing és lájbi mély kivágása s a bő ingujjnak könnyökön felül buggyos megkötése színes *galanddal*. Nyáron ehhez még *karton fejkendőt* és széles karimájú *szalmakalapot* télen pedig *parket fejkendőt*, fehér *mellreválót*, a mellen keresztbe kötött *hárászkendőt*, lábukra meg lágy szárú s alacsony sarkú fekete *csizmát* vettek.

Télen a Kis-Szamos felé még combközépig érő, szőrével kifelé fordított, felálló gallérú, fekete báránybőr *kurtabundát* öltöttek. Ezt a nyaknál bojtban végződő zöld kötővel kötötték meg, a hosszú kötőt a vállon át a hátra vetették. Hasonlóan kötődött a szűk ujjú, vitézkötéses, színes parkét *pundri* (ujjasféle) is. Az északnyugatra eső darabont és kurtanemes többségű falvakban az asszonyok jellegzetes téli és templomi öltönye volt az ujjatlan, bokáig érő, fekete posztóból készült, báránybőrrel bélelt, alól kereken, elöl és a széles felálló galléron rókával prémezett *hosszú bunda*. Ezt a nyak alatt csattal fogták össze, a derék magasságában pedig belül pántok voltak, hogy szárnyait a két kézzel magukhoz foghassák.

A két nemzedéken át divatozó egybevarrt *köntösről* a mezőségi magyar nők visszatértek a derékban megkötött külön *fersing* („felsőing”, szoknya) viselésére. Városi hatásra a fehérenemű most vállpánttal fönn tartott vászonpendelyből és az erre vett szoros, vállon vagy oldalt gombolódó vászon *mellénykéből* áll. Ing helyett ujjas *lékrit* vagy *blúzt* viselnek. Az öltözetet a fersingnél mindig világosabb színű *kötény*, kivarrott, kávészínű, drapp vagy szürke *fejkendő*, széles karimájú *szalmakalap*, nyáron a mezőn *szandál*, sáros időben s télen kemény szárú *csizma*, illetve magas szárú *cipő* egészíti ki. Bocskort nők nem viseltek. Viszont máig tart a *hárászkendő* divatja.

A lányok hajukat hosszú *pántlikával* egy ágba fonva viselik. Az asszonyok kontyba kötött hajukat régen fekete *bodros főkötővel* fedték, mint a Székelyföldön. A menyasszony *főkötőjét* (ez sokfelé fehér volt, mint a kurtanemeseké) rozmaring- és művirág koszorú ékesítette, s a templomban rojtos, virágos szőrökendővel (kásmir) borították le, hogy csak a bodra látszott. A lányok nyakát több sor *rózsagránát* díszítette; a *kalárisgyökér* divatja alig 60 éves.

Az utóbbi évszázad mezőségi magyar férfi- és női viseletének egyik jellegzetessége az élénk színektől való óvakodás. Így pl. az egykor itt is viselt női piros csizmát régóta „parasztosnak” tartják. Másik sajátosság a ruhahímezés majdnem teljes hiánya. Az inggallér és kézelő szerény

fehér vagy fekete hímzése közvetlen gyakorlati célt szolgál (*ráncolás, szegőzés*). Csupán a női ing bő kezelőjén van díszesebb hímzés (szélhím és metélés), de ez is mindig fehér. Az egyetlen színesen hímzett ruhadarab a piros-zöld virágdíszítésű mejjrevaló, a mezőségi magyar szücsök munkája.

Bár a mezőségi magyar öltözet a kismemesi és városi viselet döntő befolyása alatt fejlődött, számos esetben kimutatható a falvak százaiban együtt élő románság hatása is. Ezt jelzi pl. a magas fekete báránybőr sapka, a lábravaló, a szoros vászonnadrág vagy az alkalmilag használt csuklya viseletének elterjedése a férfiaknál.

ARANYOSSZÉK

Aranyosszék egészen 1848-ig a Székelyföld egyik különálló közigazgatási egysége, *széke* volt. Bár a székelység századokon át tartó katonai kötelezettsége előmozdította egy egységes, katonás jellegű székely férfiviselet fenntartását, egyes ruhadarabok (kabátfélék) és főként különböző színjelzések, díszítésmódok bizonyos eltéréseket mutatnak az egyes székek szerint. Így az aranyosszéki székely öltözetnek is megvan a maga helyi vonásai.

A férfiak inge itt is combközépig ér, s a nadrágba tűrve hordják. A bő ingmellét elől a nyak hasítékától kétoldalt apró ráncokkal a gallér pántjába szedik. Ez egyben az ing egész díszítése. A pántot a nyaknál és a csuklónál régebben *kötővel* kötötték meg, s alig 70 éve gombolják kék porcelángombbal. Fennmaradt az emléke az eredeti (nem katonás), rövidebb derekú *lobogós ingnek* is; bő ujjait kaszáláskor fűszállal kötötték össze. Az öregek közül viselik még a fekete keszkenő *nyakravalót*, elől megkötve. Az ing a csupán két szélből varrott, hosszú, rojtos *gatya* fölé jött, erre vették hűvösebb időben a házilag szőtt s a havason (Szurduk, Jára, Borév) ványolt, szürke posztóból készült, két zsebes, ellenzős, szűk *harisnyát*. A harisnya fölött a régiék háromcsatos, tenyéryi széles *gyűszűt* (bőröv) is hordtak. A harisnyába oldalt bevarrt posztócsík kék színe századunkban feketére változott, s a harisnya díszítése fekete vitézkötéssel egészült ki a combokon.

Régi öregek a harisnyára munkanapokon *kondor orrú bocskort* szíjaztak föl, a „viselet” azonban a magas sarkú, béleletlen, lágy szárú, fekete *szattyán-* vagy *kordovánbőr csizma* volt, melynek „*magyarosan*” *ki-vágott* s elől bőrrózsával is ellátott hosszú és bő szárát a térd alatt visszahajtották. Templomba, temetésre, lakodalomra, táncba a csizmára *részarkantyút* kötöttek. A *tőtetszárú* (kemény szárú) csizma divatja csak a század elején kezdődött.

Az ingre szürke harisnyaposztóból készült zsebes *lájbit* vettek, hűvösebb időben pedig erre még hasonló anyagból, keskeny felálló gallérral, elől két zsebbel és végig fekete csontgombokkal ellátott *ujjast*. Az ünneplő kék *flanér ujjas* gallérja és kezelője fekete posztóborítást kapott, s elől és a zsebekben rézgombok voltak. Régi téli ruhadarab az ujjatlan

mellrevaló *bunda*, mely elől gombolódott, és hímzés nélkül rendelték a tordai szűcsöktől. (Ugyanakkor a környező románok számára a tordai szűcsök díszesen hímzett és oldalt gombolódó mellrevalókat készítettek.)

Téli felöltő régen a szürke posztóból készült, térdig érő, derékba szabott (aszalyos), vörös posztószegésű *condra* volt. Egy évszázaddal ez előtt az ujjaknál és az aszalynál ezt még cifrán hímezték, de később e cifrázást „parasztosnak” tartották s elhagyták. Ekkoriban kezdődhetett, más székely vidékek mintájára, a flanell bélésű, hátul dragonyos, elől meg zsebes, kihajtós gallérú, rendes gombolódású, hosszú szürke *zeke* vagy *köpönyeg* divatja. Ennek gallérján, az ujjá végén kereken és a zsebekben fekete posztó borítás, kereken meg tenyéryi széles fekete posztó szegés volt. Az első világháborúig sok faluban ez volt a „templomba járó” felöltő. A többi posztóruhával együtt ezt a zekét is a falusi szabók készítették. Ezzel szemben a nagy csuklyagallérú *szűrt* Tordán vásárolták. Ez volt a „mezei emberek”, a pásztorok és cselédek jellegzetes öltözeke, mivel vízhatlan volt, s így aludhattak benne akár vízben, hóban is. A marhapásztor szűrében rendszerint a felkeltett marha meleg helyére feküdt.

A csizmával, bundával és szűrrel együtt a kalap is tordai készítmény volt. A tordai vásáron vették a *szalmakalapot*, valamint az ottani mesterek készítette régi nagy karimás és újabb divatú feltúrt fekete *szorkalapot*. Egyes tordai kalaposok külön Aranyosszéknek dolgoztak. Télen a fejre régen keskeny visszahajtású *sapkát* tettek, 1880 tájától az első világháborúig egyszerű fekete bundasapka divatozott, majd más magyar vidékek hatására itt is elterjedt a karimás sapka.

Az aranyosszéki lófő családbeli férfiak fekete lájbiban és ujjasban, valamint elől gombolódó kék nadrágban jártak, a kék szín használata tehát a katonáskodással áll összefüggésben, és még a fejedelemskori (XVII, század) marosszéki és aranyosszéki „kék darabontok” öltönyétől veszi kezdetét. A katonás öltözet 1848 után nemhogy cifrább lett volna, de – a köznemesi divathoz igazodva – a kék és szürke darabokat is rendre felváltotta az egyszínű fekete, melyről – a városi öltözet hatására – később a zsinórozás és a szegés is mindinkább lekopott.

A női öltözetet is a férfias egyszerűség és a nemesi-polgári öltözethez való igazodás jellemzi. A rövid derekú *ing* a férfiang mintájára bevarrott ujjakkal készült, lapos ráncú *ingelővel* és a nyakkivágáson s a lobogós szűk ujjakon kereken alkalmazott fehér horgolt csipkével. Vasárnap szélesebb csipkéből vagy gyolcsból készített külön *gallért* tettek föl, akárcsak a torockóiak, hátul összegombolva. Újabban lehajtós gallérja és kezelője van az ingnek.

Az inghez 2–3 szélből készült *pendelyt*, erre hat szélből összevarrt, bő gyolcs *fehér fersinget*, erre pedig alján fekete glott szegésű kék *flanér szoknyát* vettek. Télen mindezekre még egy, az életkor szerint egyre sötétebb színű bő (6 szél) *parkét* vagy *karton fersing* is került. A másfél szélből készült ráncos *ruha* (kötény) a fersing elülső hasítékát takarta. Az ingre vett parkét, karton vagy posztó lájbi elől mély kivágással készült, körül „cakkenyesen” varrva, szegve, elől 4–5 csontgombbal. A lá-

nyok lájbija fehér vagy piros, az idősebbeké fekete volt. A lobogós ujjú ing idején a lájbira kézelő és gallér nélküli, bő *szabadlékrit* vettek, de mintegy 70 éve a lékrit testhez szabják. A lékrire télen fekete *posztó-ujjas*, erre pedig fekete rojtos *nagykeszkenyő* került. Az elől gombolós kis mejjrevalót ekkor már csak az öregasszonyok viselték.

A régi öltözetet hegyes orrú és magas sarkú *piros csizma* egészítette ki, melyhez a bőrt a falusi tímárok készítették ki és festették kecskerágóval. A „gyászos időkkel” (1848 után) azonban a csizma is fekete lett, csak szára felső peremén marad két ujjnyi piros szegő. A viselő csizma zsíros borjúbőrből, az ünneplő meg vékony, fényes kordovánbőrből Tor-dán készült, mígnem a századforduló tájt a csizmát felváltja a városi *cúgos cipő* és a *magas szárú cipő*.

A múlt században még a lányok hajukat piros, kék vagy zöld szalaggal két ágba fonva viselték, s télen fejüket áttört, világossárga kendővel kötötték be. A század végén rövid ideig itt is divatos volt a rizs-szalma *kásakalap*. Ennek oldalt feltűrték karimáját, és csokros szalaggal díszítették. A menyasszony és menyecske fejét templomban keményített fehér gyolcs *főkötő*, fehér *fátyol* és csinált virág (mirtuszkoszorú) ékesítette. Az asszonyok ide főkötősen mentek, máskor fekete kendőt, télen hárász-kendőt kötöttek.

Pár emberöltővel ezelőtt Aranyosszéken is terjedt a rövid derekú, empire-os *egész köntös* divatja, amely alatt, a mell tartására, szoros kis vászonlájbit viseltek. Azonban ez, éppúgy, mint a nyugati polgári viselet későbbi darabja, a *cúgos cipő*, nem lett általános és maradandó. A nők a régi öltözetet alakították tovább, egészen az első világháborúig, mikor aztán jórészt áttértek a városi egybeszabott ruha (*slafrog*) viselésére. Konty helyett akkor már *hajkoszorú*, lányoknál pedig rövid haj lett a divat.

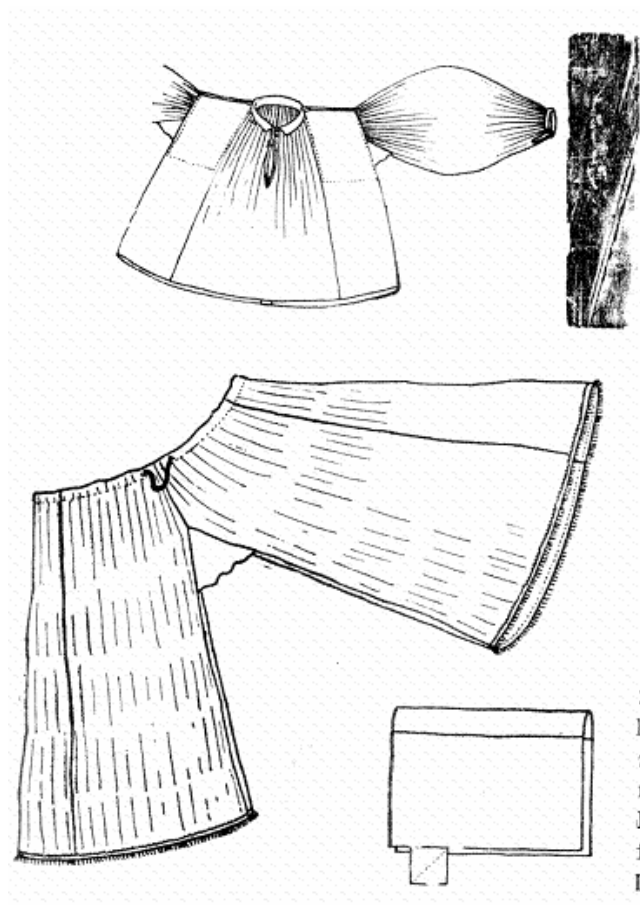
SZÉK

A környező vidék falvai közül valamely adottság folytán kiemelkedett és sajátos irányt vett fejlődésű helységek sorában igen figyelemre méltó Szék. „Szék város nagyközség” – amint lakói ma is nevezgetik –, hatalmas határu, mindenféle iparossal és vásártartással is rendelkező, több ezer lakosú falu, a Mezőség nyugati peremén fekszik. Azonban, mint erre a helység neve (szék, szik = só) s az oklevelek is mutatnak, megtelepülése óta sóbányahely, s mint ilyen, a XIII. századtól kezdve városi rangot is kap. A XVI. és XVII. század folyamán átlag 20–30 „só-vágó” dolgozott itt, akik fizetésükbe kék posztót is kaptak. Sokan foglalkoztak a kősó szállításával, árusításával is a földművelés mellett. A város gyalog és lovas katonákat tartott, s századok folyamán sok kisnemes is költözött ide és olvadt be. A jobbágyosítással szemben szabadságukat féltő székieteket több népi megmozdulásban is ott találjuk (1437, 1765, 1848–49). Öntudatuk és közműveltségük fejlesztésén századok óta munkálkodnak a reformáció idején létesült iskolái. A polgári forradalom „sza-

bad polgárok"-ként, népi demokratikus rendszerünk pedig nagy tömegükben „dolgozó parasztok”-ként találta a székiet.

Szék e röviden vázolt fejlődését tükrözi sajátos népviselete is, melyhez a múltjára büszke nép ma is ragaszkodik. S e ragaszkodása annál inkább lehetséges, mivel az egyszerű polgári, katonai és kismemesi öltözet hatása alatt formálódott viseletben megvan az alkalmazkodási lehetőség az újabb adottságokhoz – anyagokhoz és szabásmintákhoz –, ellentétben több más népviselettel.

A férfiak rövid derekú *inge* évszázadok óta visszahajtott *gallérral* s keskeny kézelővel készül, s 70 éve a madzagot is felváltotta a gomb. A 3 szélből álló *ingderék* és fent a gallérnál a bő ujj vállban és a csukló-

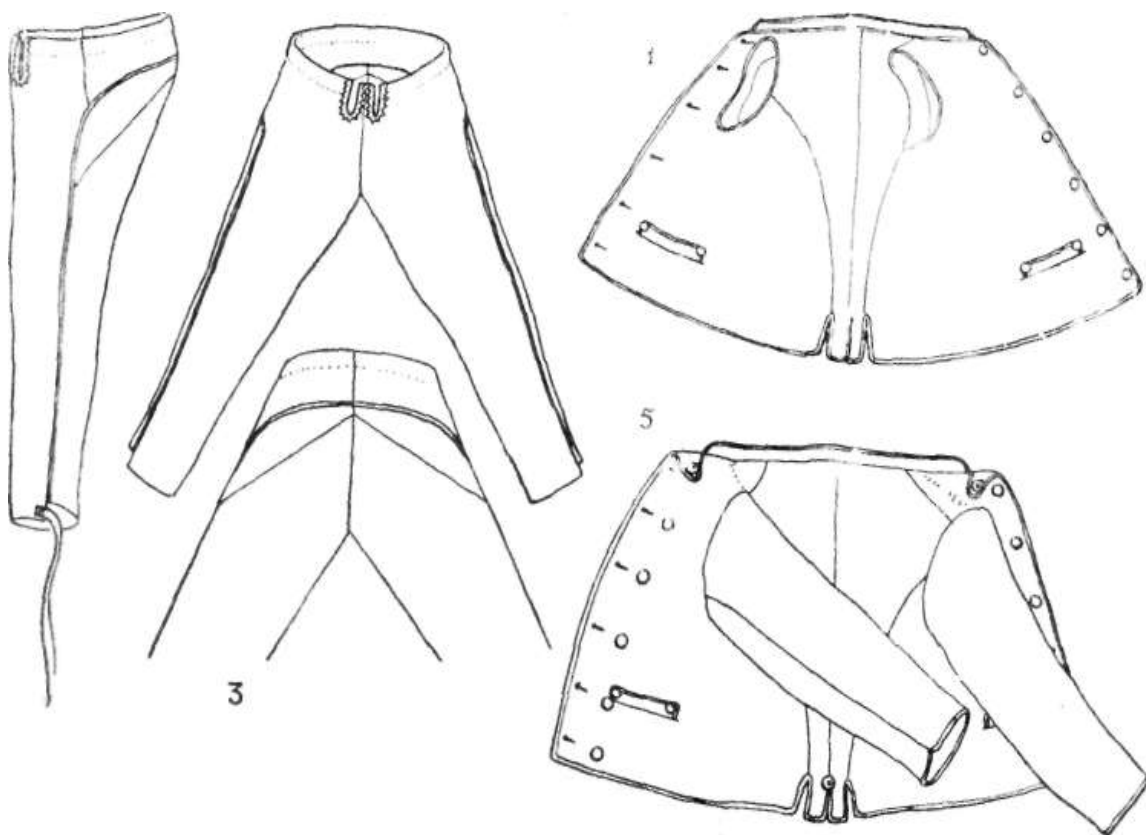
1. *Férfiing*. Részei: *dereka* (eleje 1, háta 2 szélből; 1 szél kb. 58 cm), *ujja* (1 szélből), *gallér*, *picők* (a gallér és váll közt), *vállabélés*, *kézelő*, *gombok*. Dereka és ujjja hossza 55–58 cm. Szék.

2. *Gatya*. Egy-egy szára 80 cm hosszú és 2½ szélből áll, alján *kerék borsó* azsúrozással és *rojttal*, négyzetű fenékkal, a derekánál korcban kender *madzag*, gyapjúfonal *galand* vagy gyapot *pertli*. Lent *szár* és *fenék* illesztése. Szék.

nál aprón beráncolódik. A gallér emelésére a nyaknál kétoldalt kis betoldás (*picők*) van. A inget csak elöl dugják a nadrágba. A fiatalok színes gépi vagy kézi hímzésű háromszögű piros *nyakkendő*t hordanak, az öregek feketét. A nyáron viselt *bőgatya* négy vagy öt szélből készül, a két láb közt négyzetű fenékkal, felül korccal, alul *rojtosan*. Az ing és a gatya egyetlen díszítése a darabok keskeny, fekete összevarrása és a szé-

leken alkalmazott tűhímzés. A gatyá elé kötött *surc* régebb piros gyapot *székely szőttes* volt, alján 3 zöld szőtt csikkal, ezt a székelyek végszámra árulták, mint most a törülközőt. Újabban apró babos piros kartonból készítik, alól zöld pántlikával.

Hűvös időben, legújában nyáron is, szürke háziposztóból készült *harisnyát* hordanak. Ennek oldalsó összevarrására *zsinórt* illeszt be a szabó, s a harisnya ellenzőjénél szegőnek az elváslott ujjas kék posztóját használja. A fehér harisnya régen is kivételes volt. A korbba fűzött *szíjú* a legényeknél 2,5 m hosszú és *pikkelyes* (rézgombos); háromszor tekerik körül, utolszór hátul mély ívben leeresztik. Éjszakai marhaórzéshez derék nélküli ujjas *friskót* vettek a legények, azonban az ingre vett általános ruhadarab a kék flanell (brassai posztó) *fillentyűs lájbi* volt mindig. Ez a nevét a pruszlikszerűen derékhoz szabott hát alsó bevágá-

3. *Harisnya* oldalról, szemből és hátulról. Részei: *szára* (1-1 darabból), ehhez illesztve hátul a *derék* és a *fenék*- v. *fartoldás*, fent körben a befelé visszahajtott *párkány* (a *szíjú* helye), elől *ellenző*, a vágások körül *cakkenes* kék posztó *borítás*, a derék és fenékrészek közt és a szár összevarrásánál kék posztó *zsinór*. Szék.

4. *Férfi lájbi*, hátul *fillentyűvel*, eleje 60, háta hossza 65, körben 120 cm. Szék.

5. *Hűtösös ujjas*, hátul *fillentyűvel*, elől kettős gombsor (méretei a *lájbiéval* megegyezők). Szék.

sai után kapta. A legények lábujján réz, az idősebbekén csontgombok vannak.

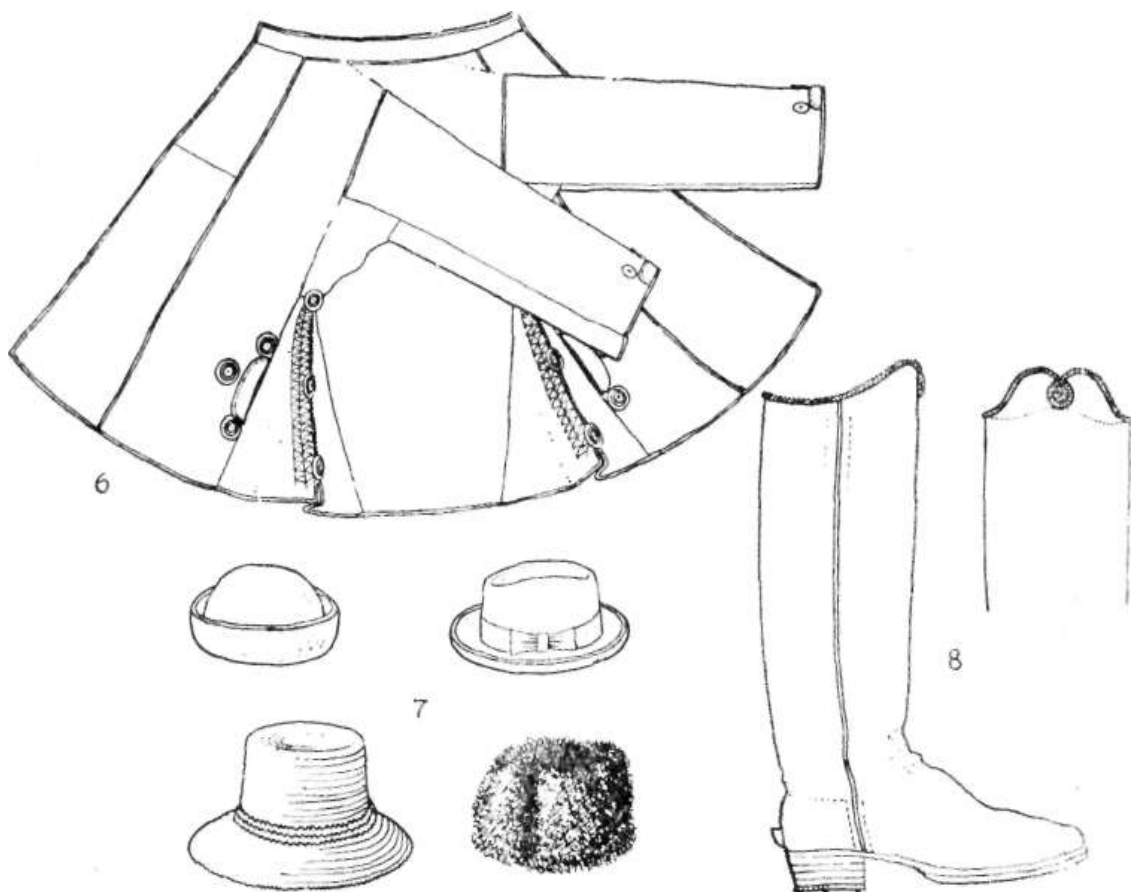
Télen fehér flannellel bélelt vastag kék posztó ujjast öltenek. A legények keskeny felálló gallérú *friskó ujjasa* rövidebb, egyenes szabású és rézpitykés, a házasmemberek *hütösös ujjasa* már hosszabb, derékban szabott, két sor csontgombbal, melyek közül a legfelsők a keskeny gallér kihajtott *fülentyűt* fogják le. Az ujjasra selyem hímzésű, piros vagy fehér bőrszegésű, ujjatlan, fehér *szász mejjrevalót* is vettek. Ezt sokáig szamosújvári nagyvásárokon beszercei szász szücsöktől vásárolták, majd helyben is készült. Azonban mióta (20–30 éve) gombbal lefogott gallérú fehér vagy szürke szvettert viselnek a lábji alatt, a mejjrevaló kiszorult.

Útra és ünnepélyes alkalmakkor (lakodalomkor, templomba, község-házára) fekete *szokmányt* vettek vállukra. A hozzávaló háziposztót Borgón vagy Hidegszamoson ványoltatták és festették, gabonáért. A térdig érő szokmánynak keskeny felálló gallérja és deréktól lefelé kemény, *ormós* összevarrású *aszalya* volt, az összevarrásoknál kék posztó csíkkal, a széleken keskenyebb, a függőleges zsebeknél és kézelőknél pedig szélesebb kék posztó szegéssel. Utóbbiakon és az aszalyon még piros, illetve – időseknél – kék posztó rózsák is voltak. A nyaknál piros vagy kék szalaggal kötődött. A két világháború között úgy megritkult a szokmány, hogy a vőlegények jórészt kölcsönözték. Jelenleg alig 2–3 darab van a községben. Az első világháború óta maradt el a vörös rátétes, csuklyagalléros fehér *szűr* viselete is, melyet azelőtt a marhával járó legényeknek és szolgálóknak vettek az esős időszakokra.

Régen marhaörzészkor egy-egy cseléd *bocskort* is kötött, azonban az általános csizmakímélő lábbeli a papucs volt. Ez a csizmával azonos szabású, de ennél rövidebb és oldalt fűzős szárú. A magyar sóvágóknál a XVII. században általános sarufélének lehet egyik változata. Széken a múlt század vége felé hagyják el teljesen. Régen inkább csak ünnepi, ma egyedüli lábbeli a *csizma*. A régi borjúbőr csizma hegyes orrú, rávarrott *szimpla talpú, két lábura* való volt, melynek elől a térdet is fedő magas *lágyszára* magyaros kihajtást és fonott börgombos szegést kapott. Hogy a bő szár feszesen álljon a lábon, teletömték kapcával, szalmával. A szegeit, duplatalpú *rámás csizma* divatja a századforduló táján kezdődött. E régi csizmák egyetlen bőrből álló első fele a torkánál 4–5 ráncba volt redőzve, oldalsó összevarrásánál pedig kétrét tett piros bőrt varrtak be végig. 1918 után jöttek divatba a magasabb sarkú, de alacsonyabb szárú, majd a *kemény szárú* csizmák.

Ezelőtt 60–80 évvel még közepén elválasztott, a fül mögött vállra omló, kétoldalt befont üstökű, bezsírozott s jól *lefűsült* haj és a lefelé *pödrött bajusz* volt a viselet. A századforduló tájától a *kopac* fej, 1940 óta pedig a *frizura* és *nyírott bajusz* általános. A régi nagy feltűrt karmájú kalapot a század végéig felváltotta a *kis pörge kalap*, amilyent némely öregember még most is visel. E kalapok éles juh- vagy kecskeszőrből készültek, fekete bársony szegővel, szalag helyett piros zsinórral. A legények vasárnapi kalapjukon elől *muskétával*, aranypapírral és apró

tükrökkel díszített, legyező alakú *rozmaring bokrétát* viseltek. A völegénynek ma is ilyen bokrétát köt a menyasszonya. Hétköznapi nyáron szalmakalapot, télen meg (báránybőr sapkát hordanak. A régi, hátul arasznyi magas karimájú fehér sapkát az első világháború után felváltotta a tetején beütve viselt fekete báránybőr sapka.

6. *Szokmány*: széki Juhos István „Kis” szokmányszabó munkája 1914-ből. Váll szélessége 52 cm, alul a háta felére (26 cm) elkeskenyítve, viszont ehhez kétoldalt hozzájön a 2–2, 26 cm-es darabból tarajosan összevarrt háromszögű *aszaj*. Elejének hosszú részei a háttal egy darabból valók, ehhez jönnek még előbb a toldalékok. A 67 cm hosszú *ujja* alatt *pálha*, 60 cm hosszú *gallérja* 5 cm magas. A szokmány hossza elől 72, hátul 90 cm, alul körben összesen 234 cm. A zseb egyszerű nyílás. Körben kékposztó *szegés*, a fő összevarrásoknál kékposztó *vóc*, a zsebeknél és kézelőkön kékposztó *borítás*, a zsebek körül és az aszajon piros-kék-fehér-, a kézelőkön pedig kékposztó *rózsák*. Az aszaj taraján kendercérna levarrás és piros és kékposztó csíkokból sodrott *zsinór*.

7. *Férfi fejrevalók*: *pörge kalap*, éles juh- vagy kecskeszörből, 4 cm-re felálló és fekete bársony szegésű karimával (a körben feltett piros zsinór nem látszik); újabb (1940 tájától elterjedt) *hóstáti kalap*; *szalmakalap* (körben szalmából font *galanddal*); régi *karimás sapka*. Szék.

8. Régiesen készült újabb férficsizma. Az oldalsó összevarrásnál kétrét hajtott fekete (régen piros) bőr *vóc*, *magyarosan* kihajtott szárát bőrből font zsinór szegi, közepén fonott bőrrózsával.

1. Idős házaspár nyári öltözetben. Szépkenyerűszentmárton (Mezőség).

2. Fiatal házaspár hűvösebb időre felöltözve. Ugyanott.

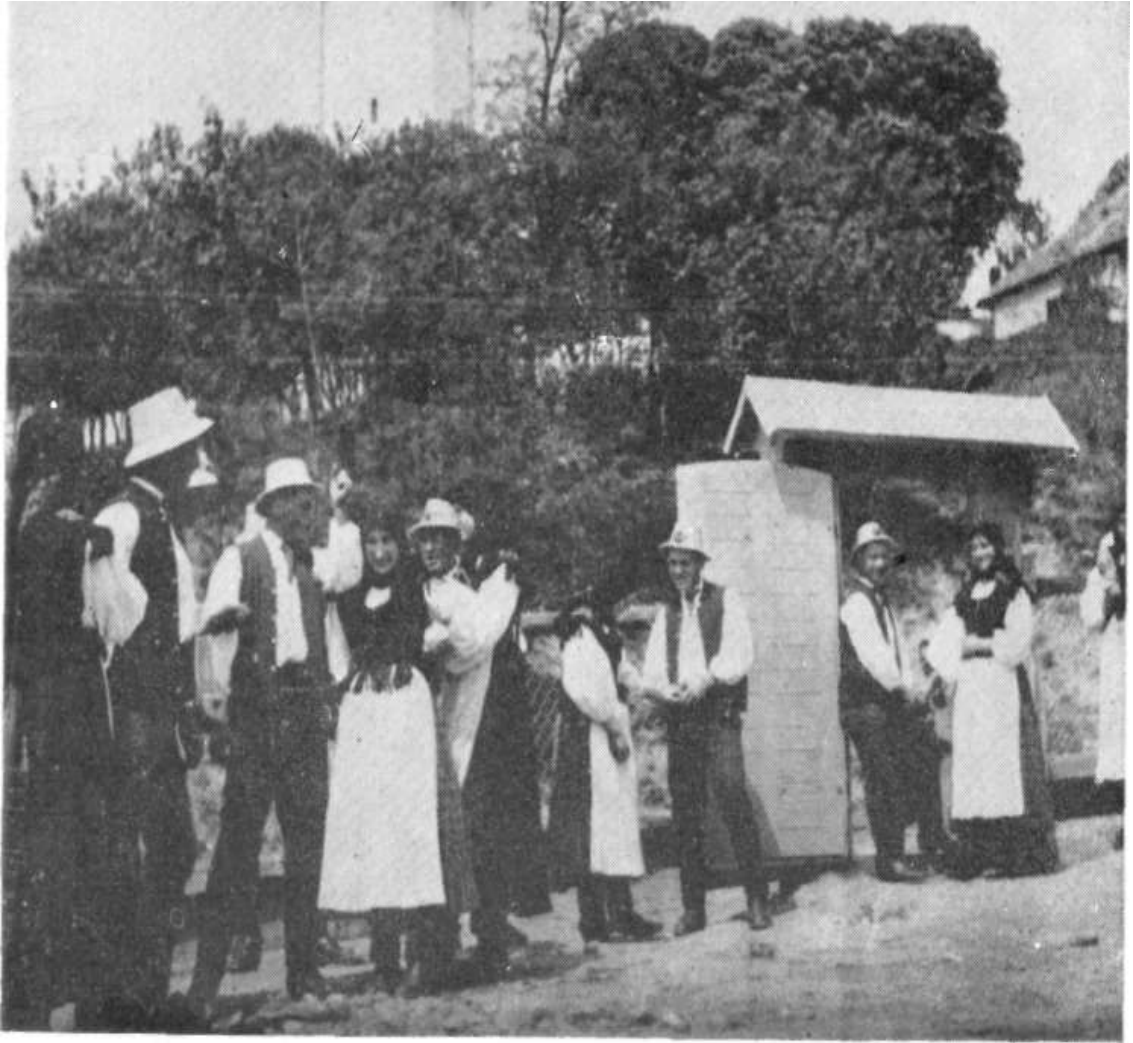

3. Jegyespár nyári öltözetben. Ugyanott.

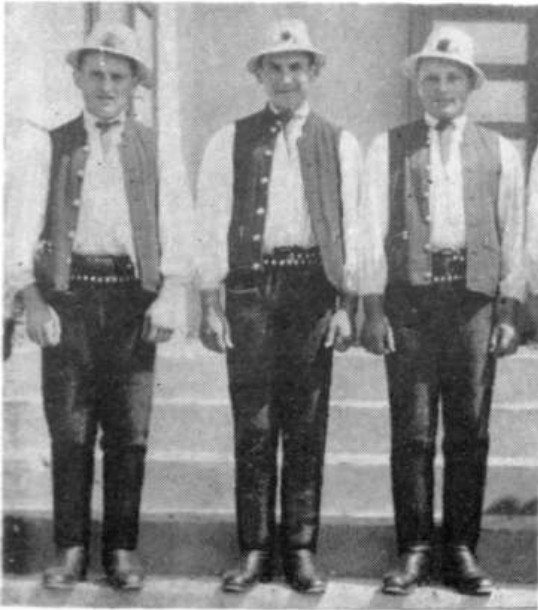
4-5. Öregasszony. Keresed (Aranyos-szék).

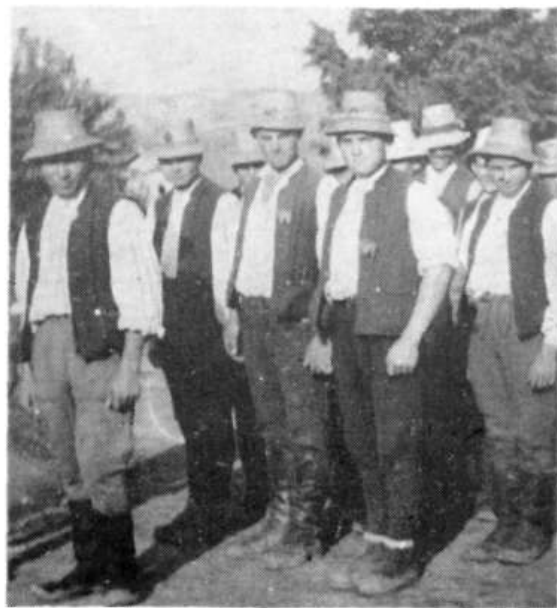

6. Ifjak a tánc szünetében. Szék.

7. Idős és még öregebb férfi. Szék.

8. Legények nyári ünneplőben. Szék.

9. Munkába induló legények. Szék.

10. 9 és 14 éves lány, fiatal és idősebb asszony. Szék.

11. Asszony és lány mezőre menet. Szék.

12. Lány rékliben és felakasztott fersinggel. Szék.

13. Lány ujjasban és házilag hímzett kendővel. Szék.

14. Lányok nyári ünneplőben. Szék.

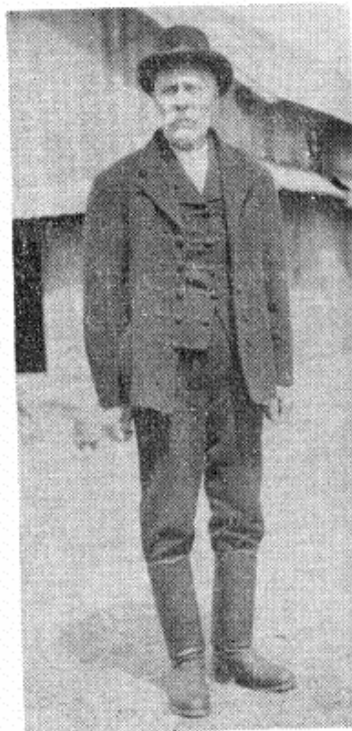
15. A XIX. század eleji kolozsvári földészviselet: a) temetési viselet; b) munkaruha (mindkettő a „Külső-Közép Utzai Társaság... Protocoluma” rajzai után); c) nyári ünneplő viseletben ábrázolt férfi a házsongárdi Kalandos-temető egy régi sírkövén.

16. Lakodalmi hívogató földészlegények a századforduló táján. Kolozsvár.

17. Tejesasszonyok (fejükön rézabroncsos cseberben a tejescsuprokkal) a századforduló táján. Kolozsvár.

18. Öreg férfi régies kolozsvári földészviseletben.

19. Földészmenyecske. Kolozsvár.

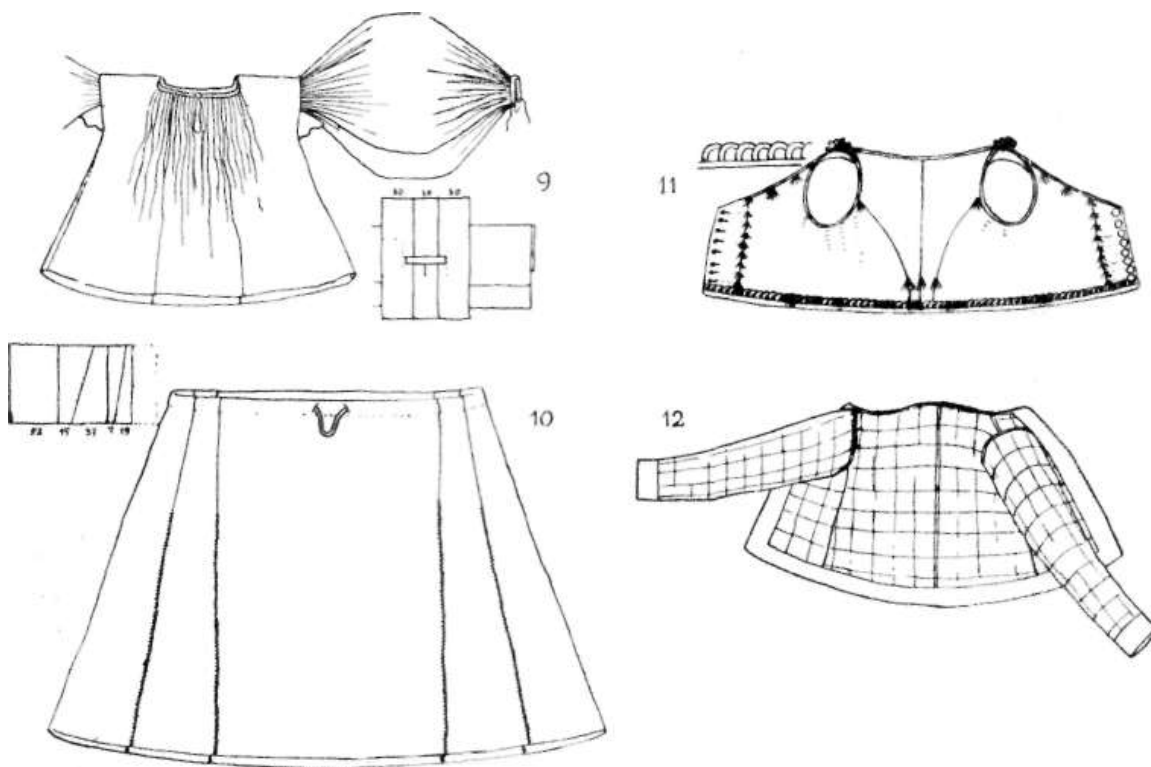
20. Földészcsop-
port. Kolozsvár.

21. Kerti mun-
kában. Kolozs-
vár („Hóstát”).

A női öltözék száz éve – mondhatni – nem változott. Csupán a régi ruhaanyagokat váltották fel időközben újabb, olcsó gyári anyagok, de ezeket is a hagyományos színekben s mintákkal vásárolják, hímzéssel pótolva a mégis hiányzó mintákat, árnyalatokat. A férfiak öltözetének fehér-fekete-kék színösszetételével szemben a női öltözeté fehér-fekete-vörös. Tehát akárcsak amannál, ennél is kerülik a tarkaságot, ami a széki öltözet egyik jellemvonása.

9. *Női ing.* A derék hossza 50 cm, alul bősége 80 + 80 cm, nyaka szélessége 18, a vállak 16–16 cm, ujjá hossza 52 cm, bősége 1 szél (52 cm) és egy *eresztés*. A hónaljánál 13 cm átlós négyzet alakú *pálha*, a *kézelő* egy *pertlivel* kötődik. Jobbról szabásminta. Szék.

10. *Nyócvarrásos pendely.* Hossza 80, bősége alul 124 + 124 cm, fent 78+78 cm. A korcban *madzag*. A teljes bőséget 2 egész szél, egy ferdén kettévágott szél és egy ferdén kettévágott félszél alkotja (1. fent a szabásmintát). Szék.

11. *Fillentyűs női lájbi.* Helybeli szabóasszonyok munkája. Háta hossza 33 cm, gombolódó eleje 22 cm, alsó bősége kereken 100 cm, alul, fent és az ujjaknál keskeny, elől széles bársony *szegés*, a hátsó összevarrásoknál és elől selyembojtos fekete *zsinór*, piros gombok, a vállakon *szalagrózsa*, alul kereken fekete bársonnyal szegett és piros vagy kék bársony közepű *fillentyűk* (1. fent balra is). Szék.

12. *Női ujjas.* Háta hossza 50 cm, eleje hossza 42 cm, bősége alul 100 cm, nyakánál 42 cm. Alul, elől és a *kézelőknél* széles, a *gallérnál* keskeny fekete bársony *szegés*, a látható összevarrásokat kétrét hajtott fekete posztócsík (*vóc*, *zsinór*) erősíti és hangsúlyozza. Szék.

A rövid derekú *női* ing Széken régóta férfias szabás szerint – bevarrott ujjal –, de gallér nélkül készül, mély kivágású nyakkal. Az ingderék elől-hátul beráncolt a nyakpántnál, akárcsak az ujjak a vállnál és a csuklónál. Szerény fekete hímzést ez is csak a fiataloknál kap, a ráncok bevarrásánál. A pendely két egész (elől s hátul) és több ferdén vágott fél- és negyedszélből (aszaly) áll, s a részek, illetve összevarrásuk száma szerint van 5, 8, 10 és 12 varrású. Ezeket az ünnepélyesség fokai szerint váltogatják: hétköznap 5, lakodalomra és temetésre 8, sátoros ünnepre pedig 12 varrású pendelyt vesznek. A pendelyt újabban parkét alsószyoknya is helyettesíti. Ez lányoknál piros (alól kereken 2–3 rend zöld vagy fekete *galanddal*), idősebbeknél kék vagy fekete.

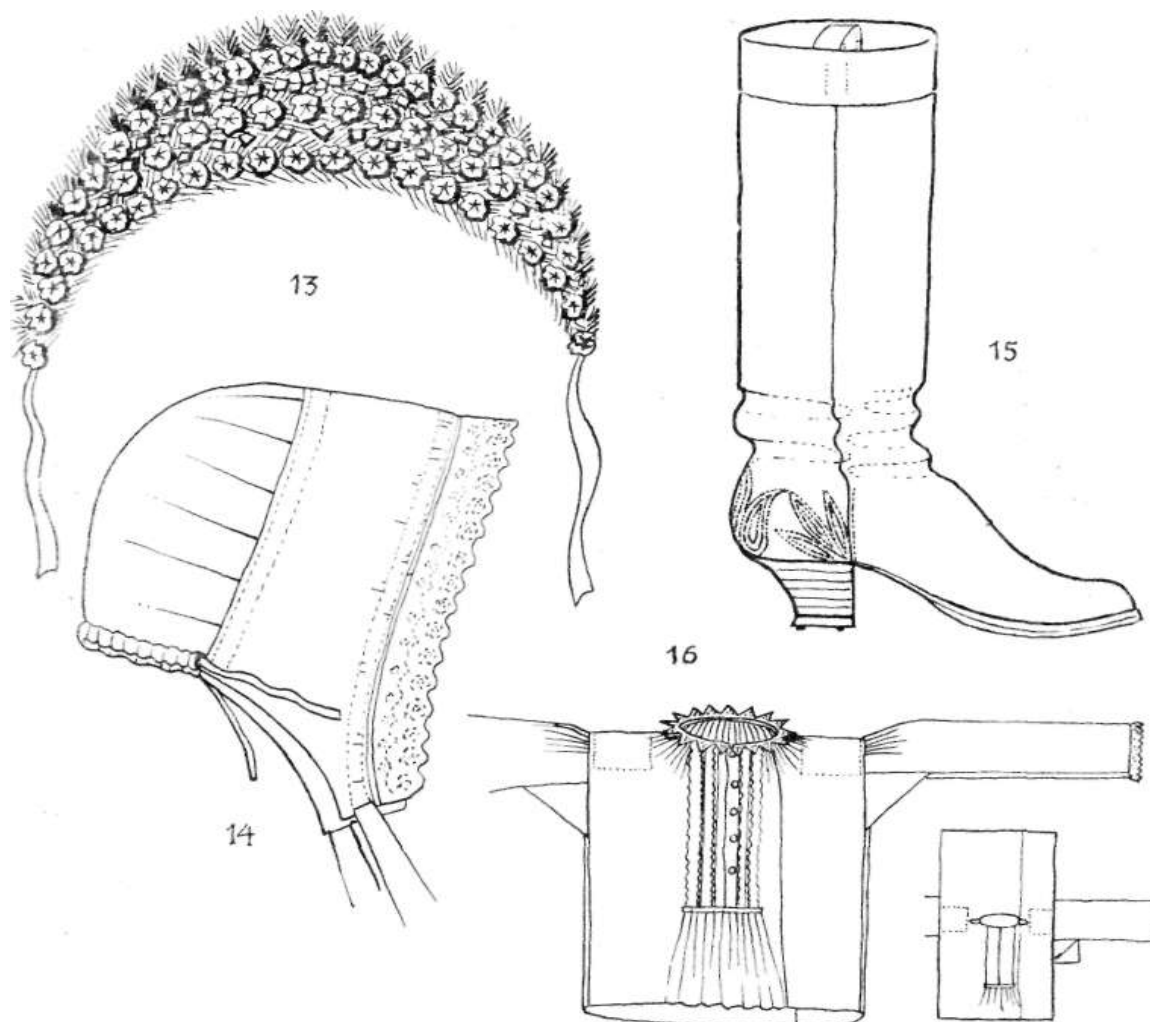
Az inget aztán *fersinggel* kötik be szorosan. Ez hétköznap karton, ünnepkor szatén vagy kásmír, délutáni templomozásra vagy piacra brassai piros-zöld kockás szöttes. A fersing körömmel végig leszedett és vízzel lehúzott apró lerakása mintegy két hónapig tart. Ugyanígy rakják le a sötétebb anyagból készült *kötényt* is, melyre alól 3 sorban színes pántlikát varrnak. Úrvacsora vételkor a lányok virágos fehér karton, krepdesin vagy piké kötényt kötnek. Nyári hőségben, mezőn, harmatos fűben, sárban a széki nők *aggalóznak*: a fersing elejét a kötény alatt két helyt a korcba (a fersing gallérjába) felakasztják, s így a fehér pendely oldalsó varrásaival látható lesz. E szoknyaviselési mód nyilvánvaló rokonságban áll a Küküllő menti és Enyed vidéki „felakasztott fersing” és a kalotaszegi muszuly viselésével.

Az ingre fekete szőr *szalikeszkenőt* vesznek, melynek szélén pirosas, idősebbeknél pedig zöldes vagy lilás virágdíszű hímzés van. A vállra vett kendőt elől keresztelve hátul úgy kötik meg, hogy annak rojtozata a reá vett kis lájbi alól kereken, valamint a vállaknál szépen kihúzva szerteálljon, s így szélesítse a csípőt és a vállakat. A fekete posztóból készült, mély kivágású, parkétbélésű szoros lájbi gombolásánál máig fennmaradtak a kötött gombok idejéből a *bojtban* végződő vízszintes fekete selyem *sinorok*. Körben, a fekete bársony szegés és szőrzsínór, a vállnál piros vagy kék szalagcsokor (*rózsa*), alul pedig lányoknál piros, asszonyoknál kék közepű pikkelyek (*fillentyűk*) sora díszíti még az ünneplő lájbit. Ezt helybeli szabóasszonyok készítik és árulják a község keddi hetivásárain. Télen a lájbira parkétbélésű posztóujjast vesznek, mely életkor szerint lehet piros-zöld-kék *szivárványos*, feketével vegyes piros, kék, illetve zöld kockás vagy – 65 éven felül – tiszta fekete. Az ujjas kereken széles, a nyaknál keskeny fekete bársony szegést kap, s elől rejtett kapcsolású. Egyetlen újabb (1918 utáni) ruhadarab az apró fekete-piros mintás anyagból készült, testhez szabott *rékli*, mit tavasszal s ősszel vesznek föl. Húsz éve hűvös időben kötött *kurta*, illetve (az asszonyok) nadrágszerű *hosszú bugyigót* is viselnek.

Széken a nők mindig csizmában járnak. A „falusi”-akéval ellentétben ez itt régen is fekete volt. Lágy szárán 4–5 cm széles piros szegővel, magas sarokkal és fölötte a kérgén piros-zöld gépvarrású *tulipánózással* készül ma is. 40 éves koráig, illetve míg csak két gyermeke van, a nő csizmáját *csikorgóval* is ellátják. 30–40 éve a várost járt iparosok hatására

rézpatkós és kemény szárú csizma is készül, szűkebb torokkal, hogy a szár *lerogyjon*.

A lányok hajukat középen elválasztva, hátul egy ágba fonják be, felül csokorba kötött s mélyen leeresztett piros pántlikával. Fejükön fekete karton, delin, olajos vagy kásmír *keszkenyőt* hordanak, s – kivéve a me-

13. *Leánypárta*. Középen 15 cm széles, piros szalagrózsákkal és aranyfüsttel díszített. Újabban Fülöp Sándorné Székely Kali készíti. Szék.

14. *Asszonyfőkötő*. A *főkötő* kifordítva, hogy a szabása jobban látszódjék. Szék.

15. *Női csizma*, kérgén színes varrással, helybeli csizmadia munkája. Szék.

16. *Női ing* és szabása. 70 évvel ezelőtt készült (még kézzel varrták). Az elejét és hátulját ugyanaz az $1\frac{1}{3}$ szél, a feszes ujjat pedig $\frac{1}{2}$ szél képezi. Az ingnyak és váll között kis háromszögű *tecek* (betoldás), a hónalján négyszögű *pálha*, a vállak alatt *bélés*, az ingnyak és ujj körül horgolt *csipke*. Kercsed (Aranyosszék).

zön – mindig elől kötik meg. A lányok is csak úrvacsora vételkor és esküvő előtt járnak hajadonfővel. Az asszonyok két ágba font hajukat egy piskóta alakú csont hajtűre tekerik fel; ez a *konty*. Az asszonyok fejkenődjén a körben futó virágdísz, piros-zöld helyett, zöld-kék-lila. Templomba a menyecskék *főkötőt* vesznek, s erre nagy selyemrojtú, szélein virágos *fekete keszkenőt*. A mezőn széles karimájú *szalmakalappal* dolgoznak. A nyakat szorosan felkötött gránát *faragott gyöngy* ékesíti. A lányok s menyecskék 10–12 ilyen vörös gyöngysort, idősebb asszonyok 5–10 sor fekete gyöngyöt hordanak. A templomba menő lány kis piros *keszkenyőben* egy szál rozmaringot vagy szegfűt visz kezében.

A menyasszony megkülönböztetett öltözetdarabja a fekete kockás zöld posztó *menyasszonyi szoknya*, alján 3 ujjnyi fekete bársony szegéssel, a fehér *menyasszonyi fátyol*, a *menyasszonyi kötény* fehér töltött mintákkal, alól 3–4 hajtással, fekete posztó *menyasszonyi ujjas* és végül a *menyasszonyi pártá*. A diadém-forma pártát drót abroncsra piros pántlikával rozmaringból és kis papírrózsákból kötik egyes asszonyok.

Különféle adatok alapján feltehető, hogy az elmúlt századokban a székvivel azonos lényegű volt a többi mezőségszéli sóbányahely – Kolozs, Désakna, Torda – földhöz kötött lakosságának öltözete is. Kolozs régi népviselete csupán az első világháború után marad el, amikor a Kolozsvárt tömegesen szolgáló fiatalság révén előbb átveszi e város földészeinek öltözetét, majd ezt is elhagyva a magyar lakosság ma már a különféle városi divatokat utánozza. Ez történt Désakna és Torda esetében is.

Szék azonban nemcsak megőrizte hagyományos viseletét, de az új gyári anyagokhoz, ipari készítményekhez alkalmazkodva, annak továbbfejlesztésére is képes.

KOLOZSVÁR

Az erdélyi magyar népviseletek felett több mint egy évszázada elkezdtett szemlénk során illő, hogy végre megismerkedjünk Erdély első városának, a várossal egyidős őstermelőknek népviseletével. A régi Kolozsvár északkeleti városrészein („Hídelve”, „Kétvízköz”, „Magyar utca”, „Közép utca”, melyeket együttesen „Hóstát”-nak is neveznek) már a középkorban feltaláljuk azt a saját földműves céhszervezettel („Kalandos társaság”) rendelkező őstermelő lakosságot, mely életmódjának és szokásainak megfelelő sajátos népi öltözetet is kialakított. Jellemző, hogy míg a legutóbbi időkben a városhoz csatolt falvak (Kolozsmonostor, Szamosfalva) parasztlakossága máris jórészt „viselet nélküli” lett, Kolozsvár eredeti „városi földészei” külön öltözetüket, mint a város történetében betöltött szerepük egyik tanúját, ma is őrzik, s fejlesztik tovább. Természetesen ez az öltözet nem volt mentes soha az iparos-kereskedő polgárság viseletének különböző hatásaitól, mégis sajátosan földművesviselet maradt. Hiszen az öltözet alkotói és viselői is évezreden át megtartották őstermelő foglalkozásukat: ők voltak a város állattenyésztői, földművesei, gabona-, szőlő- és gyümölcsstermelői, szekeresei és tejesei, s egy évszázada a több tízezer la-

kost kitevő hóstáti földészekből kerülnek ki a város zöldségkertészei és piaci zöldségárusai.

A régi kolozsvári földművesek öltözéke nagyjából megegyezett a többi erdélyi város magyar földészeinek és a kisebb mezővárosok lakosságának öltözetével. Egy 100 év előtti hóstáti sírkövön ábrázolt férfi öltözkén ugyanazt a ráncos bőgatyát, azt a kétsoros gombolású, hajtókás, rövid derekú ujjast s ugyanazt a bő torkú (ványolt) csizmát és pörgekalapot látjuk, mint a korabeli tordai, enyedi, dési, zilahi földműves „polgárok”-nál vagy más vidéki mezővárosok és „nemesfalvak” lakosságánál.

A 100 évvel ezelőtti kolozsvári földész férfi öltözete a lobogós ujjú, gallértalan *ingből* (melynek alja hátul kissé kilátszott az ujjasból), nyáron ráncos *bőgatyából*, máskor meg szürke vagy (ünneplőre) kék, ellenzős, zsinórozott díszítésű *harisnyából*, rézpitykés *lájbiból* állott, melyre télen még rövid szürke vagy ünnepre rézpitykés kék *ujjast*, útra meg – a házasszerfiak – fehér szűrt is vettek. A harisnyára lágy szárú, ványolt elejű, vékony talpú s hegyes felálló orrú és magas sarkú fekete *csizmát* húztak. Fejükre keskeny, feltűrt karimájú fekete *szőrkalapot* tettek, az inghez ünnepen piros, illetve – idősek és temetéskor – fekete *csokornyakra-valót* kötöttek, munkába pedig, a nadrág védelmére, *surcot* vettek.

E kékben tartott régi öltözet a múlt század 60–70-es éveitől kezdve alakul át fokozatosan az 1848-as középosztálynál divatozó fekete, zsinóros magyar viselet hatására. Bejön a kézelős és *galléros ing*, a fekete *lájbi*, elülső hajtókája alatt és hátán színes selyem virághímzéssel, hegyesre metszett csontgombokkal, az ónpitykés fekete *puszli* (pruszlik), a zsinóros és vitézkötéses fekete *harisnya*, a felül szőrzsinórral szegett kemény szárú csizma ráncba szedett *rogyogóval*, a zsinóros díszű fekete szűr és a vitézkötéses, kötött-gombos fekete ujjas. A nem fekete (ritkábban kék vagy barna) *bújbelét*, (untercikket) már csak viselőnek hordták. Rövid időre divatba jön ismét a régi, felálló gallérú, magasan záródó kabátszabás. Általánosabb lesz télen a magas karimájú (Kossuth szabású) fekete *bundasapka*.

A századforduló táján aztán a zsinórok elkeskenyednek, kimegy divatból a csizma ráncolása és a lájbi hímzése, a csizma bőrből fonott szegést és gombot kap, a kalap puhább lesz, és karimája szélét beszegik, a csokornyakkendő pedig csupán odatűzött formasággá válik. Az első világháború után télire bejön a prémes gallérú fekete bekecs (*kabát*, *mikádó*), s ugyanakkor elhagyják a fekete szűrt. Különféle változtatásokkal ma is ezt a fekete öltözetet tartják. Megtartották a korábbi *ing*-, csizma- és kalapformát, a régi gombkötő mesterség teljes kihaltával elmarad a zsinóros mellény és ujjasféle, ugyanakkor bejön a *priccses nadrág* s a széles fazonú, kétsoros gombolású *kiskabát*. A nadrág, mellény és kabát ünnepen, gyászban, temetésen mindig fekete, máskor – különösen a fiataloknál – szürke, kék vagy sötét kávészínű szövet. A bekecs ma prém nélkül készül.

Amint a kolozsvári földészek előző öltözetdivatjai nagy hatással voltak a környékbeli földművesek régebbi viseletére, úgy ma a zsinóros és a je-

lenlegi sima fekete öltözet (vagy egyes elemei) terjedése es hatása figyelhető meg a Kolozsvárhoz közeli kisebb városok és vásárhelyek magyar földműveseinél, és ezek közvetítésével a környékbeli parasztság szélesebb köreiben.

A női öltözet a férfiakénál erőteljesebben vette föl, és egyes elemei máig őrzik, a XVIII. századi nyugati eredetű polgári öltözet vonásait. Az évente változó „hóstatí divatok” nem érintik a viselet általános jellegét, ellenkezőleg, épp e hagyományos viselet életrevalóságát bizonyítják,

A múlt század végén az idősebb asszonyok egyszerre több szürkés vagy barnás, bő ráncú s aránylag rövid szoknyát vettek fel, melyek csípőjüket szélesítették, s a járást mégis könnyeddé, fürgévé tették. Nyáron a legfelső szoknya mindig karton *fersing* volt. Felsőtestüket hasonló színű testhez álló *ujjas* fedte. A lányok és menyecskék *fersinge* és *ujjasa* világosabb színű volt. Télen még barna bujkát, fejükre fehér, a lányok zöld vagy pirosas félselyem *keszkenőt* és fekete, barna, a lányok pedig fehér *hárászkendőt* vettek. Bunda nem volt. A *kontyot* hátul közvetlenül a fejtető alatt tűzték meg. Az új asszony fehér csipke főkötőjét a szélén körben átbújtatott rózsaszínű szalaggal kötötte meg áll alatt. A lányok hajukat egy fonatban viselték, hosszú piros szalaggal. Lábbeli a felül piros bőrszegésű (*zsiráf*), oldalt varrott, magas sarkú *csizma* volt. A nyári mezei és kerti munkát mezítláb végezték.

Az asszonyok már ebben az időben sem fontak-szöttek, idejüket teljesen lekötötte a város tejjel és friss zöldséggel való ellátása. Télen szabad idejükben tollut fosztottak, és fehérműt varrtak. Ilyenformán minden anyagot boltból szereztek be, házilag szőtt és hímzett ruhájuk nem volt, a felsőruhákat is mind erre specializált „hóstatí” szabók, varróasszonyok, szűcsök és csizmadiák készítették.

Néhány újabb ruhadarab és szabásminta, mindenekeelőtt pedig az újabb gyári anyagok használata jellemzi a változásokat. *A mezőre járó ruhát* (piros vagy kék szoknyát, rövid ujjú lékrit és hátrakötött kendőt) mintegy 50 éve kiegészíti a bőr szandál, amelyet a háború óta teniszcipő vált fel. 1940 tájától *melles kötémmel* kímélik a ruhát a munkában. A nyári *piacjáró ruha* ugyancsak piros vagy kék karton *fersing*, fehér *sujtásos* apró mintás *lékri*, előrekötött *kartonkendő*, valamint *szandál* vagy *cipő*.

A templomba járó ruha nyáron az „indián” anyagból készült fehér *kombinéra* és 2–3 kikeményített gyolcs *alsószoknyára* vett egyszínű, bő zsorzsott *szoknya* és ugyanebből az anyagból készült, alól fodros *blúz*. Táncba a lányok rövid ujjú blúzt vesznek. A lányok nyakát 5–6 sor fesszesen fölötött piros korallgyöngy ékesíti. A szoknya alig térden alul ér. A magas sarkú, orránál lyuggatott díszű *kaplis*, *lakkos csizma* kemény szárán fent vörös bőrszegély. A lányok szoknyája és blúza rózsaszínű, égszínkék vagy világoszöld (ez évente és utcák szerint is változhat), míg az asszonyoké kék vagy zöld, időseké fekete. A szoknya elé világosabb selyem organtin kötényt kötnek. E ruhaanyagok sosem tarkák és nem is mintásak, de a hóstatíak általában szeretik az apró fehér babos anyagokat.

Télen a csizma alá még fekete *patentharisnyát* vesznek, s az alsóné-műt kötött *bugyi* vagy – nagy hidegben, piacon – férfias *hosszúgatya* egészíti ki. A téli alsószoknya flanellből, a felsőszoknya (fersing) és hosszú ujjú lékri pedig apró fehérbabos diffinből készül. Erre jön a barna vagy kék kockás szibil *lájbi*, melyre házilag kötött, elől gombolódó fekete gyap-júszvettert, legkívül pedig a csípőt is fedő, hátul dragonyos *bundát* vesznek. E kávészínűre festett bunda – melyet újabban a helybeli *Drumul Nou* szövetházat külön számukra készít – 1940 tájától váltotta fel a régi *hárászkendőt*. Utóbbit már csak a lakodalmi *nyűszőlányok* veszik föl, amikor – ősi szokás szerint – a fejük sincs bekötve. Télen fejüket csip-kés *bársonykendővel* kötik be. Ez az asszonyoknál sötétkék. Az 1940-es években kezdeményezett, fejtetőre tett konty rövid életű divatját kivéve a kontyot hátul tűzik meg, nagy *körfésűvel*. Ez lehetővé teszi a piacozók jellegzetes fejen való teherhordását. Ezzel állhat kapcsolatban a lányok („hajadonok”) kendőviselete is.

*

Kolozs megye eddig jobbra ismeretlen négy magyar népviseletét mutatott be. Jellegzetes szabás-, anyag- és színekombinációkat találunk itt. A népi kultúra kutatóját mindig lenyűgözik a századok hosszú során át változatlanul megőrzött tárgyak, jelenségek, a népi konzerváló erő e beszédes bizonyítékai. De nem kevésbé lenyűgöző az is, mikor tanúi lehetünk a népi kultúra alakulásának, fejlődésének, kívülről kapott hatások „helyivé” és felülről kapott minták „népivé” alakításának, régi és új elemek összehangzó egységbe illesztésének, újabb szokások formálásának, új hagyományok keletkezésének, a népi teremtő erő működésének.

Ilyen szemszögből tekintve, bár a bemutatott viseletek felületi vonásai elmosódottnak tűnnek, közelebbi vizsgálat erőteljes helyi sajátosságokat tár föl: a nép életmódjával, munkájával, szokásaival kapcsolatos jellegzetes ruhadarab-módosulásokkal, öltözet-összetételekkel találkozunk. Mindezek természetesen e tanulmányozott viseleteket érdekessé teszik arra, hogy a régi elemekben gazdagabb és színesebb viseleteinkhez hasonlóan rájuk is figyelmet fordítsunk. Ne legyenek tehát tartózkodóak a hasonló jellegű viseletekkel szemben sem a népviselet tudományos kutatói, sem pedig a népi kulturális rendezvények szervezői.

1954, 1964

JEGYZETEK

¹ A kalotaszegi viselet legelső ismertetője Kőváry László (*A kalotaszegi magyar nép Erdélyben*. Magyarország és Erdély Képekben [szerk. Kubinyi F. – Vahót J.], II. Pest, 1854. 136.), a torockóié pedig Orbán Balázs (*A Székelyföld leírása*. I–VI. Budapest, 1868–1872. V. 220–221.) volt. A századforduló táján mindkét viseletet leírta Jankó János (*Kalotaszeg magyar népe*, Budapest, 1892 és *Torda, Aranyosszék, Torockó magyar (székely) népe*. Budapest, 1893), majd Malonyay Dezső (*A magyar nép*

művészete. I. Budapest, 1907. 45–61. és II. Budapest, 1909. 308–312.), újabban pedig Nagy Jenő (*A kalotaszegi magyar népi öltözet*, Bukarest, 1958 és *A torockói magyar népi öltözet*, Bukarest, 1957). Nemrég egyik kalotaszegi viseletdarab még külön monográfiát is kapott (Kós Károly: *A kalotaszegi muszuj*. Műveltség és Hagyomány, VI. 1964. 153–180.).

² A kolozsvári magyar földművesviseletről egy 70 éve megjelent cikkben (Németh Sándor: *A kolozsvári hóstátiak*. Erdély Népei, II. 1899. 23–25.) olvashatunk egyet-mást; a széki viselet néhány ruhadarabját sorolja fel (15 sorban) Kádár József: *Szolnok-Doboka vármegye monográfiája*. VI. Dés, 1903. 397. Az aranyosszéki magyar viseletről pedig máig Orbán Balázs néhány apró utalása a legfőbb forrás (Orbán *i.m.* V. 87, 162.). Az érintett viseletek közül csupán a Mezőség egyik falujából, Magyarpalatkáról van szakszerű leírás (Tökés Béla: *Magyarpalatkai viselet*. Ethnographia, XLIX/1938. 192–197.).